

Próbna matura z chemii 2017

www.facebook.com/matura.chemia.100

Autor zadań: Grzegorz Świątko

(1p.) **Zadanie 1A:** Suma cząstek elementarnych atomu pierwiastka X wynosi 95, w tym są 35 neutrony. Podaj symbol tego pierwiastka oraz jego pełną konfigurację elektronową.

Symbol	
Konfiguracja	

(2p.) **Zadanie 1B:** Napisz w formie cząsteczkowej równania reakcji amfoterycznego tlenku pierwiastka X z kwasem solnym oraz zasadą sodową wiedząc, że jego liczba koordynacyjna w jonie kompleksowym wynosi 4.

Reakcja z HCl

.....

Reakcja z NaOH

.....

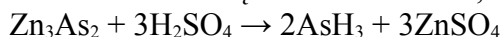
Informacja do zadania 2.

Kwas fosfinowy (H_3PO_2) to nieorganiczny związek chemiczny z grupy kwasów tlenowych, w którym fosfor występuje na +I stopniu utlenienia. Jest kwasem jednozasadowym, mimo iż posiada w swojej strukturze trzy atomy wodoru. Wynika to z faktu, że dwa z nich przyłączone są bezpośrednio do atomu fosforu i nie ulegają dysocjacji elektrolitycznej w łagodnych warunkach.

(1p.) **Zadanie 2:** Narysuj wzór strukturalny kwasu fosfinowego.

Informacja do zadań 3-4.

Arsenowodór to bezbarwny, silnie trujący gaz o zapachu czosnku. Powstaje w wyniku działania kwasami lub wodą na arsenki metali, np.:

Reakcję powstawania arsenowodoru wykorzystuje się przy próbie Marsha podczas wykrywania związków arsenu.

(1p.) **Zadanie 3:** Podaj kształt cząsteczki arsenowodoru i ustal hybrydyzację atomu centralnego.

Kształt	
Hybrydyzacja	

(1p.) **Zadanie 4:** Pomimo większej masy cząsteczkowej arsenowodór ma niższą temperaturę wrzenia niż amoniak. Wyjaśnij to zjawisko.

.....

.....

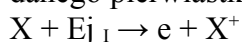
.....

.....

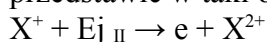
.....

Informacja do zadania 5.

Energia jonizacji jest to taka ilość energii, którą należy dostarczyć, aby oderwać elektron od atomu danego pierwiastka. Można to zapisać schematycznie w poniższy sposób:

Jeśli jonizacji ulega atom w stanie podstawowym, mówimy wówczas o „pierwszej energii jonizacji”. Wyróżniamy również dalsze energie jonizacji, a dotyczą one reakcji odrywania kolejnych elektronów od powstałego wcześniej kationu. Drugą energię jonizacji możemy zatem przedstawić w taki oto sposób:

Warto zauważyć, że każda następna energia jonizacji będzie większa od poprzedniej, ponieważ rośnie ładunek kationu i elektrony są silniej przyciągane przez jądro.

(1p.) **Zadanie 5:** Dopasuj symbole pierwiastków chemicznych do odpowiadających im wartości pierwszej energii jonizacji.

Mg, Na, Rb

I energia jonizacji	496 kJ/mol	403 kJ/mol	737 kJ/mol
Symbol pierwiastka			

Informacja do zadania 6.

Rozpuszczalność gazów w cieczach, wyrażona jako stosunek masy rozpuszczonego gazu do objętości roztworu, maleje ze wzrostem temperatury.

(2p.) **Zadanie 6:** Oceń, czy podane poniżej informacje są prawdziwe. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

Proces rozpuszczania gazu w cieczy jest procesem endotermicznym	
Nasycony wodny roztwór chlorowodoru będzie miał niższą wartość pH w temperaturze 20°C, niż w temperaturze 60°C	

(4p.) **Zadanie 7:** Oblicz masę $\text{CoCl}_2 \times 6\text{H}_2\text{O}$, który wykrystalizuje ze 130g roztworu tej soli o stężeniu $0,5\text{mol/dm}^3$ i gęstości $1,14\text{ g/cm}^3$.

Informacja do zadania 8.

Oznaczenie niezmiernie małej rozpuszczalności soli uważanych za praktycznie nierozpuszczalne sprawia pewne trudności. Może wymagać na przykład odparowania bardzo dużych objętości cieczy. Przy wyznaczaniu rozpuszczalności PbCrO_4 trudności te udaje się ominąć w ten sposób, że do roztworu łatwo rozpuszczalnej soli ołowiu (octanu lub azotanu) dodaje się znaną ilość tej samej soli zawierającej nieco promieniotwórczego izotopu ołowiu i następnie strąca się osad PbCrO_4 . Osad ten po odsączeniu i przemyciu wytrząsa się z czystą wodą, ponownie odsącza i oznacza aktywność promieniotwórczą roztworu. Na tej podstawie oraz znanego stosunku ołowiu promieniotwórczego do niepromieniotwórczego w PbCrO_4 oblicza się całkowitą zawartość ołowiu z roztworze.

(3p.) Zadanie 8: Do roztworu azotanu (V) ołowiu (II), dodano pewną porcję tej samej soli zawierającej promieniotwórczy izotop ołowiu tak, że stanowił on 1% wszystkich kationów Pb^{2+} w tym roztworze. Następnie za pomocą roztworu chromianu (VI) sodu wytrącono żółty osad PbCrO_4 . Osad odsączono i umieszczono w zlewce zawierającej 250cm^3 wody. Na podstawie aktywności promieniotwórczej otrzymanego roztworu ustalono, że stężenie radioaktywnego izotopu ołowiu wynosiło $1,8 \cdot 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$. Oblicz rozpuszczalność PbCrO_4 w g/100g H_2O .

(2p.) **Zadanie 9:** W pewnym roztworze na 1 mol azotanu (V) srebra przypada 15 moli wody. Oblicz stężenie procentowe tego roztworu.

Informacja do zadania 10.

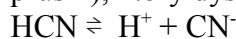
Prawo stałości składu, sformułowane w 1799 roku przez francuskiego chemika Josepha Prousta, mówi o tym, że każdy związek chemiczny niezależnie od jego pochodzenia albo metody otrzymywania posiada stały, ściśle określony skład jakościowy i ilościowy. Okazuje się jednak, że nie wszystkie związki chemiczne spełniają przytoczone prawo. Nazywamy je bertolidami, albo związkami niestechiometrycznymi. Typowym przykładem jest tlenek żelaza (II), którego wzór FeO prawie nigdy nie odpowiada rzeczywistemu składowi tego związku. Najczęściej mamy do czynienia z nadmiarem tlenu, co schematycznie zapisujemy jako Fe_{1-x}O , gdzie x przyjmuje wartości od 0,054 nawet do 0,185. Niedobór jonów żelaza (II) kompensowany jest zwiększeniem stopnia utlenienia niektórych atomów żelaza do +III.

(2p.) **Zadanie 10:** Pewną próbkę tlenku żelaza (II) zbadano pod kątem składu ilościowego i na tej podstawie ustalono wzór sumaryczny jako $\text{Fe}_{0,95}\text{O}$. Jaki procent wszystkich atomów żelaza w tej próbce stanowią atomy na +III stopniu utlenienia?

(3p.) **Zadanie 11:** Zmieszano 200cm^3 2-molowego wodnego roztworu kwasu azotowego (V) i 300cm^3 wodnego roztworu wodorotlenku baru o stężeniu 1mol/dm^3 . Oblicz pH otrzymanego roztworu.

Informacja do zadania 12.

Cyjanowódór (HCN) jest to nieorganiczny związek chemiczny będący bezbarwną, lotną i silnie trującą cieczą o zapachu gorzkich migdałów. Z wodą tworzy słaby kwas cyjanowodorowy (kwas pruski), który dysocjuje zgodnie z poniższym równaniem.

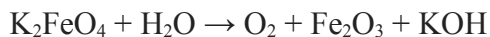

Stała dysocjacji wynosi $7,5 \cdot 10^{-10}$

(3p.) **Zadanie 12:** Jak powinno zmienić się pH roztworu kwasu cyjanowodorowego o stężeniu $0,05\text{mol/dm}^3$, aby stężenie jonów cyjankowych wzrosło czterokrotnie? W obliczeniach przyjmij, że stopień dysocjacji tego kwasu w podanych warunkach jest mniejszy niż 5%.

Informacja do zadania 13.

Żelazo najczęściej tworzy związki chemiczne na II i III stopniu utlenienia. Istnieją jednak również sole, w których to pierwiastek ten przyjmuje stopień utlenienia VI, np. żelazian (VI) potasu. Jest to niezwykle silny utleniacz, który znalazł zastosowanie w oczyszczaniu ścieków ze związków organicznych oraz w syntezie organicznej do utleniania alkoholi pierwszorzędowych. W wodzie ulega rozkładowi zgodnie z poniższym równaniem:

(2p.) **Zadanie 13A:** Dobierz współczynniki metodą bilansu elektronowego.

Utlenianie

.....

Redukcja

.....

(1p.) **Zadanie 13B:** Wskaż wzory cząsteczek, które w opisanej przemianie pełnią funkcję utleniacza i reduktora.

Utleniacz	
Reduktor	

(1p.) **Zadanie 14:** Zmieszano ze sobą dwa roztwory pewnych soli manganu – jeden o barwie ciemnofioletowej, drugi natomiast blad różowy. Zaobserwowano wytrącenie się brunatnego osadu, a papierek wskaźnikowy zanurzony w przygotowanym roztworze zabarwił się na czerwono. Napisz równanie przeprowadzonej reakcji w formie jonowej skróconej.

.....

Informacja do zadania 15.

Pewien węglowodór, który nie odbarwia wody bromowej, w warunkach normalnych jest gazem o gęstości 1,96 g/dm³

(2p.) Zadanie 15A: Ustal wzór sumaryczny szukanego związku.

(2p.) Zadanie 15B: Węglowodór z punktu A reaguje z chlorem na świetle dając dwie różne monochloropochodne. Narysuj ich wzory półstrukturalne i podaj, według jakiego mechanizmu zachodzi ta reakcja.

Reakcja ta zachodzi według mechanizmu .....

Informacja do zadania 16.

Pewien nasycony, monohydroksylowy alkohol o masie molowej 88g/mol potraktowano odczynnikiem Lucasa (roztwór chlorku cynku w stężonym kwasie solnym). W wyniku przeprowadzonej reakcji nastąpiło natychmiastowe zmętnienie roztworu.

(1p.) Zadanie 16A: Na podstawie podanych informacji narysuj wzór półstrukturalny badanego alkoholu.

(1p.) Zadanie 16B: Napisz równanie reakcji dehydratacji alkoholu z podpunktu A.

Informacja do zadania 17.

Ciekawym przykładem reakcji, której ulegają związki karbonylowe jest reakcja Cannizzaro. Polega ona na dysproporcjonowaniu aldehydów nieposiadających atomu wodoru w pozycji alfa (sąsiedniej do grupy aldehydowej) z wytworzeniem odpowiedniego alkoholu oraz soli kwasu karboksylowego. Reakcja ta przebiega w środowisku silnie zasadowym.

(1p.) Zadanie 17A: Wśród podanych niżej związków wybierz ten, który może ulegać reakcji Cannizzaro.

- cykloheksanokarboaldehyd
- aldehyd benzoesowy
- propanal
- etanal

(1p.) Zadanie 17B: Napisz równanie tej reakcji. Jako substratów użyj związku wybranego w podpunkcie A i wodorotlenku sodu.

(1p.) **Zadanie 18:** Napisz równanie reakcji dysocjacji elektrolitycznej fenolu w wodzie.

(2p.) **Zadanie 19A:** Oblicz stopień dysocjacji fenolu w roztworze o stężeniu $0,01 \text{ mol/dm}^3$ wiedząc, że stała dysocjacji wynosi $K_a=10^{-10}$

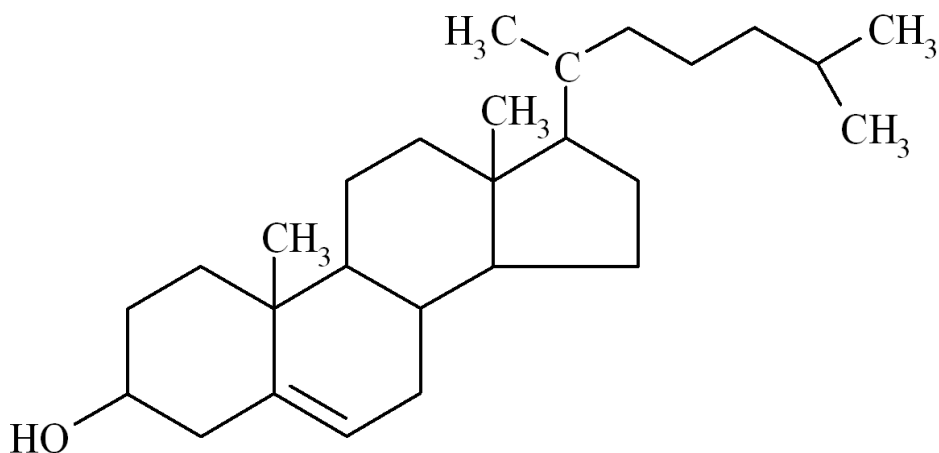
(1p.) **Zadanie 19B:** Spośród podanych odczynników wybierz ten, który pozwoli na identyfikację fenolu w tym roztworze.

- świeżo strącony wodorotlenek miedzi (II)
- płyn Lugola (roztwór jodu w jodku potasu)
- roztwór wodorotlenku diaminasrebra (I)
- wodny roztwór FeCl_3

Informacja do zadania 20.

Stopień nienasycenia jest to liczba informująca o sumarycznej liczbie pierścieni i wiązań π w strukturze związku organicznego.

(1p.) Zadanie 20: Ile wynosi stopień nienasycenia cholesterolu, którego wzór przedstawiono poniżej.

Stopień nienasycenia cholesterolu wynosi .....

Informacja do zadania 21.

Związek X jest aldehydem, który daje pozytywny wynik próby jodoformowej.

(2p.) Zadanie 21A: Podaj nazwę systematyczną związku X i oblicz zawartość procentową (procent masowy) pierwiastków w tym związku.

Nazwa systematyczna: .....

(4p.) **Zadanie 21B:** Oblicz, ile gramów tlenku miedzi (I) wytrąci się podczas próby Trommera, jeżeli w reakcji zużyto 12g związku X, a wydajność wyniosła 70%.

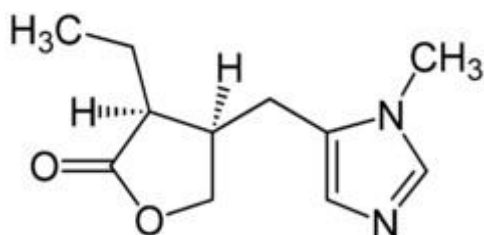
(2p.) **Zadanie 21C:** Podaj dwie obserwacje, jakie towarzyszyły zajściu reakcji z podpunktu B.

1. ....
2. ....

Informacja do zadań 22-23.

Pilokarpina to organiczny związek chemiczny, który naturalnie występuje w liściach południowoamerykańskich roślin *Pilocarpus jaborandi* i *Pilocarpus microphyllus*. Ma działanie parasympatykomimetyczne polegające na pobudzaniu czynności gruczołów ślinowych, potowych, łzowych itp. Pilokarpina znalazła zastosowanie w okulistyce w leczeniu jaskry w postaci 2% kropli do oczu. Powoduje zwężenie źrenicy i zwiększenie odpływu płynu śródgałkowego, co prowadzi do zmniejszenia ciśnienia wewnątrzgałkowego. Cząsteczka zbudowana jest z dwóch pierścieni – imidazolowego i laktonowego (cykliczny ester), połączonych grupą metylenową (-CH₂-). Ponadto w swojej strukturze posiada dwa asymetryczne atomy węgla, dzięki czemu występuje w postaci kilku stereoizomerów.

(2p.) **Zadanie 22:** Zaznacz asymetryczne atomy węgla i podaj, ile stereoizomerów ma cząsteczka pilokarpiny.

Liczba stereoizomerów: .....

(1p.) **Zadanie 23:** Napisz równanie reakcji hydrolizy pierścienia laktonowego pilokarpiny w środowisku kwaśnym.

Informacja do zadania 24.

Liczba jodowa jest to ilość gramów jodu, która w wyniku addycji do wiązań wielokrotnych zostaje przyłączona do 100 g tłuszczu. Tłuszcze o dużej zawartości nienasyconych kwasów tłuszczowych, np. oleje roślinne, charakteryzują się dużą liczbą jodową, natomiast tłuszcze stałe (o małej zawartości nienasyconych wiązań) mają małą liczbę jodową.

(1p.) **Zadanie 24A:** Narysuj wzór półstrukturalny trioleinianu glicerolu.

(3p.) **Zadanie 24B:** Oblicz liczbę jodową tłuszczu z podpunktu A

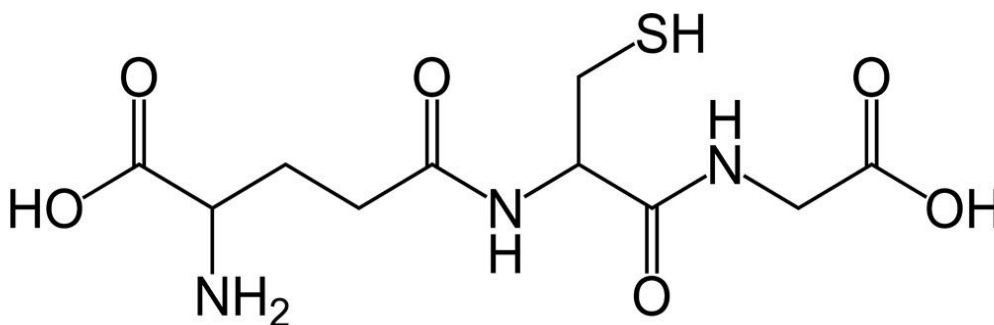
Informacja do zadania 25.

Epimery są to diastereoizomery różniące się konfiguracją przy jednym i tylko jednym centrum chiralnym. W chemii węglowodanów pojęcie epimerów bywa zawężane do pary diastereoizomerycznych aldoz o przeciwnej konfiguracji przy atomie węgla numer 2, ponieważ tak zdefiniowane epimery w reakcji z fenylohydrazyną dają ten sam produkt.

(1p.) **Zadanie 25:** Narysuj wzór epimeru D-glukozy w projekcji Fishera.

Informacja do zadania 26.

Glutation to organiczny związek chemiczny o właściwościach przeciwutleniających, który składa się z trzech reszt aminokwasowych. Posiada on jedno nietypowe wiązanie peptydowe utworzone przez grupę karboksylową znajdującą się w łańcuchu bocznym aminokwasu.

(1p.) Zadanie 26: Podaj nazwy aminokwasów, z których zbudowany jest glutation.

1. ....
2. ....
3. ....